

Prof. dr hab. Stanisław Michalezyk
Instytut Dziennikarstwa i Komunikacji Medialnej
Uniwersytet Śląski, ul. Bankowa 11
40-007 Katowice

21.VII.2023

Recenzja
pracy doktorskiej mgra Rafała Guzowskiego
pt. „Cyfryzacja telewizji naziemnej w Polsce w rządowej polityce medialnej”.
Katowice 2023

Cyfryzacja telewizji naziemnej stała się wyzwaniem dla wielu instytucji międzynarodowych działających w obszarze mediów, polityki medialnej, czy edukacji medialnej. Idea ta stała się również wyzwaniem dla rządów i instytucji publicznych, jako kreatorów prawa oraz polityk medialnych. Stała się także wyzwaniem dla człowieka, który chcąc odbierać ulubione programy telewizyjne musiał się dostosować do zmian w obszarze odbioru sygnału telewizyjnego, bowiem wprowadzenie cyfrowego sygnału powodowało wyłączenie dotychczasowego – analogowego systemu nadawania telewizji. Badania opinii publicznej w 2011 roku pokazały, że nikt nie wiedział o tym, że w roku 2015 nastąpi wyłączenie nadawania analogowego, a prawie 60% respondentów, którzy słyszeli o cyfryzacji, w ogóle nie myślała jeszcze o tym, by przygotować się do tego procesu i dostosować swój sprzęt do odbioru telewizji cyfrowej.

Autor stwierdza, iż głównym celem badawczym rozprawy jest dokonanie charakterystyki celów i narzędzi polityki medialnej prowadzonej przez instytucje rządowe w obszarze cyfryzacji telewizji naziemnej, starał się wyznaczyć określone miejsca cyfryzacji telewizji w polityce medialnej instytucji rządowych na podstawie dokumentów, próbował wskazać, czy i kiedy pojawiła się idea rozpoczęcia działań w obszarze cyfryzacji. Analizuje działania prowadzone w wybranych krajach Europy oraz omawia proces ujednoczenia polskiego prawodawstwa z wymogami Unii Europejskiej. Podczas gromadzenia materiałów źródłowych, Autor dokonał ich podziału na: akty prawne, dokumenty rządowe o charakterze kierunkowym wraz z harmonogramem wprowadzania telewizji cyfrowej oraz działaniami towarzyszącymi w zakresie prowadzenia kampanii informacyjnych pochodzących głównie z rządowych stron internetowych. Autor podejmuje próbę znalezienia odpowiedzi na sprecyzowane problemy badawcze, takie jak: jakie kierunki polityki medialnej przyjmowały

instytucje publiczne oddziałujące na rozwój mediów po 1997 r. w zakresie cyfryzacji telewizji naziemnej?; czy w krajach Ameryki Północnej i państwach Unii Europejskiej cyfryzacja była ważnym problemem polityki medialnej?; jakie znaczenie ma cyfryzacja jako czynnik zmian i postępu?; jakie dokumenty regulują proces cyfryzacji telewizji naziemnej w Unii Europejskiej i w Polsce?; jakie zagrożenia dla cyfryzacji występują w Polsce? Z przedstawionych wyżej zagadnień wynika, że praca doktorska Rafała Guzowskiego oparta jest głównie na analizie dokumentów różnego rodzaju (w tym przede wszystkim dokumentów rządowych) oraz na analizie i cytowaniu literatury naukowej – medioznawczej.

Struktura pracy

Praca składa się z sześciu rozdziałów, wstępu, zakończenia oraz bibliografii. W aneksie znajdują się: spisy rysunków, tabel oraz wykresów.

Rozdział 1 pt. „Polityka medialna w ujęciu teoretycznym” (ok. 50 stron) poświęcony jest rozważaniom nad zakresem znaczeniowym pojęcia „polityka medialna” (istnieje w literaturze także szersze pojęcie „polityka komunikacyjna” np. państwa czy partii politycznych). Autor rozpatruje także zagadnienia bardziej szczegółowe, jak: system medialny jako główny obszar oddziaływania polityki medialnej, podstawowe uwarunkowania polityki medialnej, główne podmioty i cele polityki medialnej, narzędzia i instrumenty polityki medialnej oraz wprowadza pojęcie polityki informacyjnej jako części polityki medialnej. Dobre wrażenie w tym rozdziale robi szerokie i wszechstronne przeanalizowanie samego terminu podstawowego „polityka medialna”. Przytaczana jest bogata literatura na ten temat autorstwa polskich badaczy. Rozdział ten stanowi podstawę dla dalszych rozważań już bardziej szczegółowych. Autor powołuje się na badania empiryczne polskich ośrodków badawczych (m.in. CBOS). W rozdziale tym Autor sprawnie i kompetentnie porusza się w skomplikowanej materii teoretycznej. Porządkuje i systematyzuje poszczególne wątki i myśli powstałe na przestrzeni dziesięcioleci.

Rozdział 2 pt. „Polityka medialna instytucji publicznych w Polsce” (stron ok. 30) dotyczy analizy działań głównych podmiotów takich, jak: Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Ministerstwo Cyfryzacji, Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji, Rada Mediów Narodowych, Urząd Komunikacji Elektronicznej, Rada Etyki Mediów, Polski Instytut Sztuki Filmowej. Wszystkie te instytucje są w pośredni lub bezpośredni sposób związane z procesem cyfryzacji telewizji naziemnej. Oprócz analizy działań tychże podmiotów, Autor zajmuje się

takimi zagadnieniami jak: ogólne założenia polityki medialnej instytucji publicznych w Polsce, podział kompetencji i obowiązków instytucji publicznych w obszarze rozwoju mediów w świetle regulacji prawnych, specyfika polityki medialnej instytucji rządowych. Autor celowo nie poddaje szczegółowej analizie stanowiska partii politycznych w sprawie kreowania polityki medialnej, chociaż słusznie zauważa, że nadrzędnym celem polityki medialnej jest demokracja. Za opracowaniami wylicza siedem celów szczegółowych, wśród których jest wspieranie rozwoju nowoczesnych technologii informatycznych jako czynnika rozwoju społeczeństwa. W tym nurcie znajduje się cyfryzacja telewizji naziemnej poprzez wyłączenie nadawania analogowego. Omawiany rozdział został oparty na szerokiej literaturze przedmiotu, przytaczane są także akty prawne. Merytorycznie stoi on na wysokim poziomie.

Rozdział 3 pt. „Cyfryzacja jako czynnik zmian i postępu” (stron ok. 30) już bezpośrednio dotyka głównego tematu pracy. Za Chalubińską (książka z 2011 roku) Autor daje następującą definicję cyfryzacji (digitalizacji): „jest to zmiana postaci przekazywanego sygnału (przetworzony dźwięk, obraz, dane) z analogowego na cyfrową – proces ten dokonuje się podczas przetwarzania analogowo-cyfrowego”. Cyfryzacja oznacza proces zmiany zapisu danych w jakości analogowej na jakość cyfrową dającą się zarchiwizować na pamięć komputera. Zadaniem cyfryzacji jest polepszenie u odbiorcy doznań zmysłowych słuchowych i wizualnych. Na początku rozdziału Autor cytuje klasyków, teoretyków komunikowania masowego, takich jak: Negroponte, McLuhan, McQuail, Eco, Castells.

Cyfryzacja telewizji i radiofonii ma swój początek w latach 80. XX wieku. Wówczas uwarunkowania technologiczne oraz dostępne spektrum pasma radiowego było przyczynkiem do rozwoju techniki przekazu drogą satelitarną. Zmiany zachodzące w obrębie cyfryzacji dokonują się w zawrotnym tempie. Cyfryzacja może być rozumiana jako proces metamorfozy radiofonii i telewizji, polegający na wdrażaniu emisji cyfrowych na platformach naziemnych, kablowych i satelitarnych. Technologiczny i ekonomiczny wymiar cyfryzacji wiąże się z zaletami jakie płyną z wykorzystywanej w tym procesie technologii naziemnej telewizji cyfrowej DVB-T (Digital Video Broadcasting – Terrestrial). Autor w przypisie 300 omawia dokładnie technologiczne aspekty transmisji cyfrowych strumieni audio/wideo. Tabela 12 (s. 100) dokładnie pokazuje zalety nadawania cyfrowego. W Polsce w 1996 roku rozpoczęto pierwsze formalne kroki w kierunku digitalizacji sygnału telewizyjnego. Stosowne prace rozpoczęła Państwowa Agencja Radiokomunikacyjna wraz z Instytutem Łączności. Emisja testowa została uruchomiona w roku 2001 w systemie DVB-T. W sumie podrozdział pierwszy rozdziału trzeciego zawiera bardzo wiele szczegółów omawiających technologiczny

wymiar cyfryzacji, co stanowi podstawę do dalszych analiz uwzględniających społeczne znaczenie cyfryzacji.

Jednostki wykorzystujące wiedzę i innowacje technologiczne muszą ciągle nabywać umiejętności obsługi urządzeń czy programów. To ogranicza proces upodmiotowienia odbiorców. Teza, że w dobie cyfryzacji odbiorca jest upodmiotowiony jest lekko przesadzona. Doświadczenia ostatnich lat w Polsce pokazują, że tak nie jest. Media tzw. „publiczne” (telewizja, dzienniki regionalne) stają się źródłem manipulacji ze strony sił rządzących oraz związanych z nimi korporacji. Tym niemniej, jest prawdą, że odbiorcy-obywatele są wyzwoleni z ograniczeń dotychczasowych (analogowych) struktur na nowo definiujących swoją tożsamość, interesy, potrzeby, sytuacje. Istnieją jednak różnice demograficzno-społeczne. O ile osoby młodsze i lepiej wykształcone mogą unikać manipulacji, o tyle osoby starsze tkwią przy starych przyzwyczajeniach nie wykorzystując możliwości, jakie daje im cyfryzacja (Autor w podrozdziale drugim przytacza badania na ten temat).

Cyfryzacja generująca zupełnie nowe możliwości pod względem kompresji sygnału, a zatem pozwalająca na mnożenie ofert, sprzyja nasileniu konkurencji. Stąd lawinowo rośnie oferta programów tematycznych, wyspecjalizowanych – jest to zjawisko pozytywne, jednak utrudnia przeciętnemu widzowi orientację w ofercie programowej, często prowadzi do „zagubienia”. Rozdział 3 jest obudowany wieloma faktami, danymi, koncepcjami. Pochodzą one głównie z literatury przedmiotu, jednak Autor wypowiada także własne zdania i przemyslenia. Skutecznie wiąże współczesny rozwój mediów elektronicznych z procesami fragmentaryzacji publiczności, o czym przekonuje klasyczny model McQuaila.

Rozdział 4 pt. „Prawne podstawy cyfryzacji naziemnej telewizji” (stron ok. 46). Rozdział ten składa się z trzech podrozdziałów. W pierwszym Autor omawia uregulowania Europejskiej Unii Nadawców, UNESCO oraz Rady Europy w kontekście cyfryzacji telewizji naziemnej, w drugim prawne rozwiązania cyfryzacji telewizji w wybranych krajach europejskich (Republika Czeska, Hiszpania, Francja, Norwegia), w trzecim systemowe rozwiązania telewizji naziemnej w Polsce. Zawartość rozdziału nie pokrywa się ze spisem treści ze strony 3, gdzie są wyszczególnione tylko dwa podrozdziały. Za datę początkową dla powstania pierwszych systemów naziemnej telewizji cyfrowej należy uznać rok 1998. Wówczas to w Wielkiej Brytanii, a rok później w Szwecji, a następnie w 2000 roku w Hiszpanii zaczęły być uruchamiane nowoczesne formy rozsiewcze sygnału telewizyjnego (s. 129).

Autor słusznie podkreśla, że kluczowe znaczenie ma Europejska Unia Nadawców (EBU – European Broadcasting Union). Omawia jej działalność na wybranych przykładach. W 2011 roku organizacja ta opublikowała raport dotyczący planowania sieci i częstotliwości w zakresie naziemnej telewizji cyfrowej DVB-T2. Był to głos i uzupełnienie dotyczące specyfiki technicznej nadawania sygnału cyfrowego, planu częstotliwości i scenariuszy wdrażania telewizji naziemnej w poszczególnych krajach uwzględniając indywidualne możliwości nadawców niekomercyjnych (wyznaczono tzw. okresy przejściowe, gdzie uwzględniono nadawanie analogowe i cyfrowe). Podrozdział jest oparty na analizie i cytowaniu artykułów polskich autorów oraz raportów zamieszczonych na różnych stronach internetowych. Czytelnikowi daje w miarę jasny obraz działalności wymienionych wyżej organizacji.

Faktograficzny charakter ma podrozdział drugi. W tabeli 18 uwidocznione są terminy wyłączeń nadawania analogowego w Krajach Unii Europejskiej (za E. Stasiak-Jazukiewicz). Są to lata 2006 (Luksemburg) – 2012 (Irlandia i Grecja). W Polsce wyłączenie miało nastąpić w roku 2013. Analogowa transmisja sygnału w Czechach zakończyła się w roku 2012 (ostatnia wyłączyła sygnał komercyjna stacja telewizyjna TV Nowa). Autor dotarł do dokumentów Krajowej Grupy Koordynacyjnej ds. Radiofonii Cyfrowej w Czechach (tłumaczenia własne). Hiszpania była jednym z pierwszych krajów, które przygotowały i wdrażały w życie plan cyfryzacji telewizji naziemnej (pierwsza regulacja pochodzi z 1998 roku). Powołując się często na prace Dagmary Głuszek-Szafraniec Autor zwraca uwagę na fakt, że wyzwaniem dla wszystkich podmiotów rynku medialnego w kontekście cyfryzacji było podzielenie Hiszpanii na regiony. Część nadawców regionalnych i lokalnych chciała mieć zagwarantowaną przestrzeń w multipleksach.

We Francji przyjęto model simulcastingu obejmujący etap przejścia z nadawania analogowego na nadawanie cyfrowe przez okres pięciu lat. To oznaczało dla nadawców, z jednej strony, „dualne” nadawanie sygnału telewizyjnego (analogowo i cyfrowo), a dla odbiorców oznaczało to niezbędny okres do dostosowania się do momentu ostatecznego wyłączenia sygnału analogowego. W 2012 roku zasięg telewizji cyfrowej był już na poziomie 97% odbiorców. Szczegółowo Autor omawia norweską drogę do telewizji cyfrowej. W lutym 1998 roku rozpoczęto testy. Pierwszy nadajnik uruchomiono w Oslo. Szybko uporano się z problemami technicznymi (zakup dekodów, maszty).

Bardzo treściwy i dobrze udokumentowany podrozdział „Systemowe rozwiązanie cyfryzacji telewizji naziemnej w Polsce” jest swego rodzaju podsumowaniem wcześniejszych analiz Autora. Zawiera podstawowe dane dotyczące procesu. Rok 2004 był

rokiem przełomowym. Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji wydała tzw. „Białą księgę”, w której postuluje uporządkowanie systemu prawnego, tak aby proces cyfryzacji odbywał się w sposób efektywny. W 2005 roku odpowiednie organy państwowe opracowały dokument „Strategia przejścia z techniki analogowej na cyfrową w zakresie telewizji naziemnej” (dokument został przyjęty przez Radę Ministrów 4 maja 2005 roku). Kompleksowe zestawienie faktów wdrażenia telewizji cyfrowej przyjęte w 2005 roku zawiera tabela 20 (s. 167-169). Pod koniec 2012 roku sygnały z multipleksów docierały do 95% populacji. W związku z tak wysokim wskaźnikiem pokrycia terenu można było podjąć decyzję o wyłączeniu naziemnych nadajników analogowych. Proces wyłączenia został podzielony na 7 etapów – od listopada 2012 do 23 lipca 2014 roku. W miejsce 108 stacji głównych oraz niespełna 140 stacji retransmisyjnych powstało 195 głównych stacji cyfrowych oraz 127 stacji doświetlających.

Rozdział 5 pt. „Kampanie informacyjne w zakresie cyfryzacji telewizji naziemnej w wybranych krajach europejskich” (stron ok. 31). Po ogólnych uwagach dotyczących kampanii informacyjnych, Autor charakteryzuje ogólne założenia kampanii informacyjnych dotyczących procesu digitalizacji telewizji naziemnej (analiza SWOT, planowanie, monitorowanie postępów). W Polsce opracowano model schematu prowadzenia kampanii informacyjnej, który uwzględnia etapy wyłączenia sygnału analogowego w regionach. Następnie Autor omawia kierunki prowadzonych kampanii informacyjnych w Czechach (bardzo wiele danych szczegółowych), Hiszpanii, Francji, Norwegii. Odrębny podrozdział Autor poświęca kampanii informacyjnej w Polsce, gdzie działania w tym obszarze nie odbiegały w znaczącym stopniu od działań podejmowanych w innych krajach europejskich. Wyznaczono 12 kierunków głównych działań: uruchomienie strony internetowej, uruchomienie infolinii, wydrukowanie i dostarczenie ok. 4 tys. plakatów dla 15 urzędów wojewódzkich, spoty telewizyjne (od lutego 2012 roku), kampanie informacyjne w prasie, wystosowanie listów przez Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji do wszystkich urzędów gmin i powiatów z prośbą o poinformowanie mieszkańców, kampania radiowa w rozgłośniach regionalnych Polskiego Radia, lekcje w szkołach, współpraca z harcerzami, współpraca z Komendą Główną Policji, współpraca z Ministrem Zdrowia, współpraca z UOKiK. Podobnie, jak poprzednie podrozdziały, podrozdział ostatni został dobrze udokumentowany (literatura, strony internetowe).

Rozdział 6 pt. „Program i działania polskich instytucji rządowych w zakresie cyfryzacji telewizji naziemnej” (stron ok. 24) zwraca uwagę, że przełomem jest rok 2009. Od tego momentu polityka medialna państwa staje się bardziej aktywna. W styczniu

opublikowany został pierwszy harmonogram uruchamiania nadajników cyfrowych (2010 - 2011) dla poszczególnych regionów. Wyłączenie przekazu analogowego (09.10.2010 – 31.07.2013) podzielono również na poszczególne elementy w zależności od geograficznego położenia miast i regionów.

W ostatnim podrozdziale Autor analizuje zagrożenia i wyzwania związane z cyfryzacją telewizji naziemnej w Polsce. Duża część społeczeństwa (osoby starsze, mieszkańcy obszarów wiejskich, osoby nieposiadające wiedzy z zakresu nowej technologii) mogła nie poradzić sobie z cyfryzacją telewizji. Jednak dzięki kampanii informacyjnej w telewizji ludzie byli dobrze poinformowani o nadchodzących zmianach, często jednak brakowało im środków na zakup odpowiednich urządzeń (np. dekodery). Proces cyfryzacji – jak słusznie zwraca uwagę Autor – był wyzwaniem cywilizacyjnym. Przyczynił się w sumie do podniesienia poziomu edukacji medialnej.

Ogólna ocena pracy

Głównym celem badawczym pracy było dokonanie charakterystyki celów i narzędzi polityki medialnej prowadzonej przez instytucje rządowe w kontekście cyfryzacji telewizji naziemnej w Polsce. Z tego zadania Autor wywiązał się w sposób należyty i sumienny. Strona kompetencyjna pracy jest wysoka. Autorowi udało się odtworzyć i dokładnie scharakteryzować główne nurty procesu cyfryzacji.

Temat pracy został dobrany właściwie. Cyfryzacja telewizji naziemnej miała znaczenie cywilizacyjne, wpłynęła na jakość techniczną nadawanych programów, wpłynęła pozytywnie na zwiększenie oferty programowej, przyczyniła się do wzrostu poziomu wiedzy w zakresie edukacji medialnej społeczeństwa przez kampanie informacyjne. Digitalizacja telewizji wyznaczyła również kierunki postępu technologicznego (dekodery, nowe odbiorniki telewizyjne) oraz społecznego.

Największą wartością pracy jest zebranie w jedną całość rozproszonych dotąd w literaturze faktów, koncepcji, myśli różnych autorów w zasadzie od lat 90. XX wieku do połowy drugiego dziesięciolecia XXI wieku. Czytelnik pracy dostaje jasny wykład procesu, o którym mowa. Autor przeanalizował także liczne akty prawne organów rządowych oraz instytucji zawarte na stronach internetowych tychże, odwołuje się także do dyrektyw organów międzynarodowych takich, jak: Unia Europejska, Rada Europy, Europejska Unia Nadawców, czy UNESCO. Są to podmioty polityki medialnej w skali międzynarodowej. Cenną wartością pracy jest przeanalizowanie procesu cyfryzacji w wybranych krajach Europy. Stanowi to

material porównawczy. Nie traci z pola widzenia zwykłych odbiorców telewizji, przytacza różne badania na ten temat. Rynek mediów elektronicznych staje się coraz bardziej konkurencyjny w związku z rozwojem mediów internetowych, z których korzystają przede wszystkim ludzie młodzi. W sumie praca jest bardzo dobrze udokumentowana, spektrum wykorzystanych źródeł jest ogromne.

W pracy stosowana jest właściwa terminologia naukowa – medioznawcza. Nie ulega wątpliwości, że praca mieści się w dyscyplinie nauk o mediach i komunikacji społecznej, ale jednocześnie w dyscyplinie nauk o polityce i administracji. Konstrukcja pracy jest właściwa i logiczna. Poprawę wymaga spis treści w dwóch punktach, o których była mowa poprzednio. Bibliografia zawarta jest na 14 stronach, co świadczy o dotarciu do bardzo wielu źródeł polskich i zagranicznych. Spis rysunków, tabel i wykresów ułatwia percepcję pracy. W sumie zawiera ona 11 rysunków, 25 tabel oraz 5 wykresów.

Konkluzja

Praca doktorska mgra Rafała Guzowskiego stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, kandydat wykazuje ogólną wiedzę teoretyczną w dyscyplinie naukowej nauki o polityce i administracji, posiada umiejętności samodzielnego prowadzenia pracy naukowej. Praca spełnia wymogi ustawowe (ustawa z dnia 14 marca 2003 o stopniach naukowych oraz stopniach i tytule w zakresie sztuki, ustawa z dnia 3 lipca 2018 roku – Prawo o szkolnictwie wyższym).

Wnoszę zatem o dopuszczenia mgra Rafała Guzowskiego do obrony pracy przed powołaną do tego celu komisją i nadanie stopnia doktora w w/w dyscyplinie.

Prof. dr hab. Stanisław Michalczyk

Stanisław Michalczyk

Wpłynęło do BEI/01
01.09.2023
Kow